

PO TRAKIJI IN NA SVETEM IVANU

// Boris Kryštufek, Nedko Nedyalkov

Trakiji so dali ime stari Grki po tedanjih prebivalcih Tračanih, za katere so verjeli, da so potomci mitičnega Traxa, Aresovega sina. Do konca 5. stoletja je preseljevanje narodov posrkalo vase tračansko kulturo in indoevropski jezik njenih nosilcev. Trakijo so Rimljani v prvih letih novega štetja spremenili v svojo provinco, po padcu zahodnega cesarstva pa sta se zanjo spopadala bolgarsko in bizantinsko carstvo. V 13. stoletju jo je opustošila mongolsko-tatarska Zlata horda, v 14. stoletju pa so jo zasedli otomanski Turki. Od začetka prejšnjega stoletja si jo delijo Bolgarija, Grčija in Turčija. Še pred nekaj desetletji sta si tam stali nasproti dve vojaški zavezništvi, Trakijo pa je razdelila ena najbolj vročih meja v Evropi. Vse to so danes le še spomini.

Površina:
danese obsega južno Bolgarijo (severna Trakija), **severovzhodno Grčijo** (zahodna Trakija) in **evropski del Turčije** (vzhodna Trakija)
Morja:
meji na tri morja, in sicer Črno, Egejsko in Marmarsko

MALOAZIJSKI VPLIV NA NARAVO

Na naravo Trakije je imela odločujoč vpliv bližina Male Azije. Temperaturna nihanja v zadnjih dveh milijonih let so spremljala tudi velika kolebanja morske gladine. Ob nizkem nivoju, ki se je ponovil vsako poledenitev, je na območju Bosporja in Dardanel nastal kopni most, po katerem so živali potovale z ene obale na drugo. Z vzhoda so prihajale azijske vrste, z zahoda pa evropske. Ko so ledeniki ob otoplitvah sprostili zadosti vode, da je zalila povezavo, pa so živali obtičale na nasprotnih bregovih. Ločene od matične populacije so v svojem genskem zapisu kopičile mutacije, tako da s pomočjo molekularnih orodij lahko razvozlamo njihovo demografsko zgodovino. Tako vemo, da so bile selitve tudi dvosmerne, namreč v eni poledenitvi je šla žival na nasprotni breg, v drugi pa se je vrnila na prvotnega. Pravega endemizma je v Trakiji malo, razmeroma pogoste pa so vrste, ki jih najdemo tudi na azijski strani Bosporja in Dardanel.

RALITSA IN VLADIMIR

Ko sva se v drugi polovici aprila odpravila na Strandžo in črnomorsko obalo med Sozopolom in bolgarsko-turško mejo, sva imela v mislih vse prej kot ptice. Zanimali in zaposlili so naju mali sesalci. Naneslo pa

TRAKIJO omejujeta dve gorstvi (Rodopi in Stara planina) in dve morji (Egejsko in Črno), povezuje pa jo 400 kilometrov dolga reka Marica. Blago valovita pokrajina, položena na stičišče dveh celin, ponuja ornitologu niz poslastic.

je tako, da sva po nekaj dneh srečala Ralitsa Georgievo in Vladimirja Mladenova iz Bolgarskega društva za varstvo ptic (BSPB), partnerja BirdLife International. Tako sta v najin vsakdanjik vstopila tudi ornitologija in herpetologija. Ralitsa in Vladimir sta bila namreč na terenu zaradi popisovanja ptic in plazilcev. V tistih zgodnjih majskih dneh smo se srečavali in razhajali, pač glede na delo, ki smo ga morali opraviti. Po nekaj dneh sta povedala, da nameravata obiskati otok Sv. Ivan. »Grega z njima?« Seveda. Preden se z barko odpeljemo na otok, pa še nekaj besed o BSPB.

OHHRANJANJE KARIZMATIČNIH UJED

Bolgarija ima živahno nevladno sceno, ki je mednarodno dobro vpeta, projekti EU pa so pomemben vir financiranja. Več teh projektov je bilo usmerjenih v ohranjanje karizmatičnih ujed: egiptovskega jastreba (*Neophron percnopterus*), beloglavega jastreba (*Gyps fulvus*), kraljevega orla (*Aquila heliaca*) in sokola plenilca (*Falco cherrug*).

Osrednji ornitološki objekt na južni obali je slano Atanasovsko jezero, ki leži štiri km severno od Burgasa (250.000 prebivalcev). Jezero s površino 17 km² so prepolovili peščeni nanosi. Večji severni del je zavarovan od leta 1980, manjše južno jezero

Na naravo Trakije je imela odločujoč vpliv bližina Male Azije.
Ob nihanju morske gladine v zadnjih dveh milijonih let so z
vzhoda prihajale azijske vrste, z zahoda pa evropske.

SOKOL PLENILEC
(*Falco cherrug*)

TRAKIJSKI TULIPAN (*Tulipa orphanidea*) je endemit jugovzhodnega Balkana in zahodne Turčije.

VRANJEKI (*Phalacrocorax aristotelis*) gnezdijo v stenah na severni strani Svetega Ivana.

TANKOREPI POLH (*Myomimus roachi*) je na IUCN-ovem rdečem seznamu uvrščen v kategorijo ranljivih vrst.

PRISTANIŠKE RJAVE PLISKAVKE (*Phocaena phocaena relicta*)

PISANA POLJARICA (*Platyceps collaris*) je kritično ogrožena vrsta.

ZANIMIVE VRSTE PTIC:

- pritlikavi kormoran** (*Microcarbo pygmeus*)
- sokol plenilec** (*Falco cherrug*)
- južna postovka** (*Falco naumanni*)
- kratkonogi skobec** (*Accipiter brevipes*)
- egiptovski jastreb** (*Neophron percnopterus*)
- beloglavi jastreb** (*Gyps fulvus*)
- kraljevi orel** (*Aquila heliaca*)
- zlatovranka** (*Coracias garrulus*)
- zakrinkani srakoper** (*Lanius nubicus*)
- balkanski muhar** (*Ficedula semitorquata*)
- črnomoški kupčar** (*Oenanthe pleschanka*)
- laški škrljanec** (*Melanocorypha calandra*)

pa je namenjeno solinarstvu. Doslej so registrirali 316 vrst ptic, kar je tri četrtine celotne bolgarske ornitofavne. Dvanajst vrst ptic je globalno ogroženih, med njimi pritlikavi kormoran (*Microcarbo pygmeus*), kosec (*Crex crex*), kostanjevka (*Aythya nyroca*), rdečevrata gos (*Branta ruficollis*) in kodrasti pelikan (*Pelecanus crispus*). Seveda, ker so najino pot vodili sesalci, morava omeniti, da je bila prav tu prvič v Bolgariji najdena etruščanska rovk (*Suncus etruscus*).

SVETI IVAN

Če se črnomoška obala v čem razlikuje od jadranske, je to njena skromna razčlenjenost in maloštevilnost otokov. Bolgarija ima večino svojih otokov na Donavi, v Črnem morju pa jih je vsega pet. Sv. Ivan je s površino 0,66 km² in višino 33 m največji in najvišji bolgarski otok. Tik ob njegovem vzhodnem delu je veliko manjši Sv. Peter. Otoka ležita slab kilometer od obale, nasproti turističnega Sozopola (rimskega Apollonia). Sv. Ivan ima podobno burno zgodovino kot celinska Trakija. Poselili so ga že Tračani, Rimljani pa so v prvem stoletju našega štetja postavili sve-

tilnik in kasneje še svetišče. Po petem stoletju so na rimskih razvalinah nastala krščanska svetišča, ki pa so po osmanski zasedbi Sozopola prav tako končala v razvalinah. V začetku 17. stoletja so otok obiskovali Kozaki med piratskim plenjenjem črnomoških obal. V času Rusko-turške vojne (1828–29) je bila na otoku ruska bolnišnica, ki je za seboj pustila pokopališče. Otok pa je bil vse bolj odljuden. Danes živi na njem samo svetilničar z dvema psoma in majhno čredo koz. Otok je doživel pet minut mednarodne slave leta 2010, ko je BBC poročal o najdbi domnevnih ostankov Janeza Krstnika. Analize so dejansko pokazale, da gre za osebo, ki je živela v prvem stoletju našega štetja, prišla pa je z Bližnjega vzhoda. Hrup se je kmalu polegel in danes je otok prepuščen pticam. Sledovi človekovih posegov pa so očitni na vsakem koraku. Poleg razvalin so na otoku tudi prostoživeči purani in kunci. Pri slednjih gre za edino v naravi živečo populacijo v Bolgariji.

RJAVE PLISKAVKE IN GALEBI

Naša pot na otok se je začela v sozopolskem pristanišču. Pridružil se nam je še Milen Dimitrov,

Gnezdo rumenonogega galeba z jajci

*Bolgarija
ima živahno
nevladno sceno,
ki je mednarodno
dobro vpeta.
Več evropskih
projektov, ki so
zanje pomemben
vir financiranja,
je bilo usmerjenih
v ohranjanje
karizmatičnih ujed.*

prav tako član BSPB. Komaj je barka dobro izplula iz pristanišča, že smo zagledali jato pristaniških rjavih pliskavk (*Phocoena phocoena*). S telesno maso dobrih 50 kg so to eni najmanjših delfinov. V Evropi je vrsta pogosta v Atlantiku in v Baltiškem morju, v Sredozemlju pa je ni. Črnomska populacija je tako povsem izolirana in pripada endemični podvrsti *relictus*. Številčnost je ocenjena na približno 10.000 osebkov, tako da podvrsta ni ogrožena. Te pliskavke plavajo počasi in se navadno ne poganjajo visoko v zrak. Pot je bila kratka, tako da smo po izogibanju številnih školjčičih kmalu pristali. Betonske stopnice so nas od obale popeljale h kamnitemu zavetišču. Še preden smo ga dosegli, že smo opazili prva gnezda galebov, ki so ležala kar na stopnicah ali pa v njihovi bližnji okolici. Gnezd je bilo toliko, da smo se odrekli samovoljnemu pohajanju po otoku. Ko smo, razvrščeni v kolono, hodili med gnezdi, so galebi seveda delali hrušč in nas napadali.

POZIMI DO 400 VRANJEKOV

Na Svetem Ivanu gnezdi največja kolonija rumenonogih galebov (*Larus michahellis*) v Bolgariji. Šteje

750–900 parov. V času našega obiska je šlo valjenje že h koncu. V večini gnezd so sicer še bila jajca, vendar so se iz mnogih že prebijali begavci. Otok so pred nami obiskali domačini in nabirali jajca za velikonočne praznike. Galebja jajca so priljubljena, ker so lepo pisana in so večja od kokošnjih, predvsem zaradi obilnega rumenjaka. Početje seveda ni zakonito, vendar se BSPB izogiba zaostrovanju odnosov z domačini. Ker nabiranje jajc za zdaj še ne vpliva na galebjo populacijo, vse skupaj raje pustijo pri miru. Od leta 2013 na otoku gnezdi tudi sredozemski vranjek (*Phalacrocorax aristotelis*). Populacija se je doslej vsako leto skoraj podvojila, tako da bo pri sedanjem trendu kmalu postala največja kolonija v Bolgariji. Letos maja so na Sv. Ivanu in Petru našteali 88 gnezd, v zimskem času pa tam prenočuje tudi do 400 vranjekov.

Ko smo se ponovno vkrcali na barko, se je naše terensko delo že iztekalo. Pot nas je vodila v Burgas, kjer smo se nadejali lokalne sladice francoskega imena (*éclair*). Bili smo prepozni, *éclair* je že pošel. Pred slaščičarno smo si segli v roke in se razšli.